

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים

**פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה מתאריך 28/11/06
היום הבינלאומי לציון המאבק כלפי נשים בדגש על הזעקה האילמת –
ילדים חשופים לאלימות במשפחתם**

משתתפים: מר רון חולדאי – ראש העירייה

וה"ה: י. דיין, מ. וירשובסקי, ש. חשן, ש. מזרחי, ש. מסלאוי, ד. ספיר, ה. שכנאי.

נוכחים ה"ה: ד. לוטן, ז. פרידמן, י. מחדון, ר. סופר, מ. בנימיני, ג. בן-חורין.

מוזמנים ה"ה: עו"ד טליה לבני, יו"ר נעמ"ת, גבי אורית עירון, מנהלת מרכז גליקמן, יפעת כרמל,
יועצת חינוכית ומרכזת נושא ילדים. מרכז גליקמן, גבי יעל חולדאי, תא"ל יעל
גרסרו, יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים, גבי עדנה גרוס, מנהלת מחוז ת"א והמרכז,
משרד הרווחה, סני"צ נורית זיו קצינת נפגעי עבירה במטה הארצי, גליה וולוך, יו"ר
נעמ"ת, רונית לב-ארי, נציגי משטרה, נציגי משרד הרווחה, אנשי מקצוע,
מתנדבים, הוועדה לקידום מעמד האישה, מוקדני 106, מרכזי סיוע וארגוני נשים.

רשמה: ישראלה אגמון

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 2 -

על סדר היום:

דברים:

מר רון חולדאי- ראש עיריית תל-אביב יפו
גב' שלי חושן – חברת מועצת העיר, יו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה
גב' יעל דיין – סגנית ראש העירייה
עו"ד טליה ליבני – יו"ר נעמת

בתכנית:

10 שנים למרכז גליקמן
מר זאב פרידמן- מנהל מינהל השרותים החברתיים
גב' אורית עירון- מנהלת מרכז גליקמן

סרטון- סיפורם של הילדים

ילדים חשופים לאלימות- מאפיינים ודרכי התמודדות.
יפעת כרמל- יועצת חינוכית, מרכזת נושא ילדים, מרכז גליקמן

21. ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי לציון המאבק באלימות כלפי נשים, בדגש על הזעקה האילמת – ילדים חשופים לאלימות במשפחתם.

גב' אורית עירון:

ערב טוב לכולם.
כמידי שנה מכנס ראש העירייה- מר רון חולדאי ישיבה מיוחדת של פורום מועצת העיר- לציון היום הבינלאומי למאבק באלימות כלפי נשים.
נמצאים אתנו היום:
מר רון חולדאי- ראש העירייה
רעייתו- יעל
גב' יעל דיין- סגנית ראש העירייה ומחזיקת תיק הרווחה.
גב' שלי חושן- חברת מועצת העיר ויו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה
הגב' רות סופר- מנהלת תחום משאבי קהילה ויועצת ראש העירייה למעמד האשה
עו"ד טליה ליבני- יו"ר נעמת
אורחת כבוד- תא"ל יהודית גרסרו, שנכנסה לתפקידה כיועצת הרמטכ"ל לענייני נשים.
בהצלחה
(מחיאות כפיים)

חברי מועצה, אני לא אנקוב בכל השמות שישנם פה, כמה, והרשימה ארכה, אני רק רוצה להודות לכולם.
ישנם פה נציגים של משרד הרווחה – הגב' עדנה גרוס – מנהלת מחוז תל-אביב והמרכז, מפקחות. נציגות המשטרה שלנו- סני"צ נורית זיו-קצינת נפגעי עבירה במטה הארצי צלילית ויטלזון. הרשימה ארוכה וקצת קשה לי לזכור, יסלחו לי כולם.
יש פה מתנדבים.
נמצאת פה הגב' גליה וולוך- יו"ר נעמת תל-אביב
ועוד ועוד, כולם מכובדים.
שופט בישראל מורשה לגזור 4 שנות מאסר על תקיפת בן או בת זוג. אבל בשנים האחרונות העונש המועדף הוא מאסר על תנאי. משכבר הוטל עונש מאסר, הוא עומד בממוצע על 7.8 חודשים.
כאשר ניתן לגזור 16 שנות מאסר על אונס, השופטים גוזרים בממוצע 5.6 שנים. אלה הנתונים שהובאו היום בפני הכנסת.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 4 -

בשנת 2006 נרצחו 10 נשים, ועוד 5 נשים על רקע חילול כבוד המשפחה.
בשנת 2006 נפתחו 13,165 תיקים במשטרה בגין תלונות נשים על עבירות אלימות במשפחה.
23.8% על ידי עולות חדשות- כ – 18% חבר העמים, 2% עולות מאתיופיה, והשאר אחרות.
12% מהמתלוננות הן מהמגזר הערבי.
אני חושבת שהמספרים מדברים בעד עצמם.
נכנסו פה עוד אנשים.
אגב, לא ציינתי, אבל בהמשך אני אציין אנשים נוספים.
נכנסו גם הנציגים מבית החולים "איכילוב".
אני רוצה בשלב ראשון להזמין את כבי ראש העירייה, מר רון חולדאי, שותף וותיק- לדבר.

מר רון חולדאי - ראש העירייה:

הגבי יעל דיין- סגנית ומחזיקת תיק הרווחה.
הגבי שלי חושן- חברת מועצת העיר ויו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה.
חברי מועצה נכבדים, ראיתי כאן את מר מרדכי וירשובסקי ואת מר שלמה מסלאוי, דורון ספיר
היה והלך.
תא"ל יהודית גרסרו- יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים.
ידידתנו- טליה ליבני- יו"ר נעמת
זאב פרידמן- מנהל מינהל השרותים החברתיים שלנו
הגבי רות סופר- מנהלת תחום משאבי קהילה ויועצת ראש העירייה לקידום מעמד האשה.
הגבי אורית עירון- שדיברה כאן לפני, שהיא מנהלת את המרכז הזה וכולנו מכירים אותה.
(מחיאות כפיים)
קהל נכבד- ערב טוב.
כבכל שנה אנו מתכנסים כאן- במרכז גליקמן-נעמת, לרגל היום הבינלאומי למאבק באלימות כלפי
נשים.

עבור האשה המוכה- מרכז גליקמן לטיפול ומניעת אלימות במשפחה הוא אי של בטחון ומקלט
לראשן. אבל המקלט הזה הוא גם מקלטם של ילדים, ילדים רבים, בעצם רבים יותר מהנשים
כנראה, כי בבית שיש בו אשה מוכה יש גם ילדים מוכים, ילדים שאלימות צרובה בנפשם ובגופם.
כל מכה שניחת על אמם- מכאיבה ומנמיכה אותם עוד יותר, כל קללה מותרת בהם עלבון
ומקלקלת את נפשם הרכה. כל אימת שהם מוכים או עדים לאלימות, שולטת בהם אימה. ילדים
כאלה, שחיים תחת טרור, נמצאים במסגרות החינוכיות- כאשר הם מופנים, פסיכיים או היפר-
אקטיביים, עסוקים בפחדיהם ואינם מסוגלים להתרכז בלימודים או בתהליכי חברות נורמליים.
נשמע מילים גדולות, אבל בפועל- בעיה קשה.
רבים מהקורבנות הצעירים אף מאמצים את דפוסי ההתנהגות הנילמדים בבית. ילדים- הורים
משמשים להם מודל, והם חוזרים ומשחזרים את ההתנהגויות הקשות, ובעצם בצורה כזאת
מורחב המעגל, מעגל האלימות ומוסיף לחברה קורבנות בשני הכיוונים.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 5 -

מגיעות לכאן נשים המותקפות עוד בזמן ההריון או זמן קצר אחרי הלידה, וגם אם שיחק מזלו של הרך הנולד והוא נחלץ מנחת זרועו- שבטו של ההורה, עדיין עומדת בעינה השאלה הקשה- איזה עתיד נועד לו- כאשר אמו מוכה, מתוחה או נפחדת, האם היא יכולה להעניק אהבה והגנה לילדה?! במרכז הזה נחרצים גורלות של חסרי ישע לחסד ולא לשבט, לטובה ולא לרעה, ולכן- מה שנשאר לי במקרה הזה כרגע הוא- להודות לכל העושים והעושות במלאכה עבור כולנו, ועל כך אני רוצה להודות, הפעם בחרתי להודות לאלה שעושים במלאכה הזאת.

ועדיין, לפני שאני מסיים, אני רוצה לבוא ולומר את המילים הבאות: אנחנו כבר מאז מספר שנים מקיימים את הטקס הזה, את הכנס הזה, שנועד לציון על ידי חברי מועצת העיר, על ידי הציבור הזה- שבדרך כלל אני חושב ש – 80% מהפרצופים שיושבים כאן הם אותם פרצופים שמלווים אותי בשנים האחרונות. ולי יש בעיה, אני אדם מאוד פרקטי, תמיד כאשר משקיע את הזמן שלי ואת העשייה שלי- אני שואל- האם בעצם בסוף גם הועלתי. ואני מאוד סקפטי. והשאלה היא- האם הכנס הזה והאמירה הזאת באמת תורמים בסופו של דבר למה שצריך לתרום- מעבר לעניין הדקלרטיבי, ויש לי תהיות רבות.

אני מצפה מהציבור הגדול והרחב שעוטף אותי, החל מחברי המועצה, דרך עובדי עירייה והציבור הרחב, שמעבר לדיבורים ולאמירות והנאומים, שינסו להביא לי את הפתרון. לא את הפתרון, את העצה, את העצה הטובה, את הדרך כדי באמת לשנות, כדי שבאמת נצליח להפחית בצורה משמעותית את רמת האלימות כלפי נשים.
תודה רבה.

(מחיאות כפיים)

גב' אורית עירון:

אני מודה לראש עיריית תל-אביב יפו מר רון חולדאי.
אני רוצה להזמין בבקשה את הגב' שלי חושן- חברת מועצת העיר ויו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה, לשאת את דברה.

גב' חושן:

ערב טוב לכולם:
כב' ראש העיר מר רון חולדאי ורעייתו יעל, וכל המכובדים שהזכירו כבר פעם, כך שאין טעם שגם אני אחזור אחריכם, חברי מועצת העיר הנכבדים וקהל נכבד.
אחרי ראש-העיר אני אנאם קצת אחרת:
חושך, אפילה, בחדר נשמעות זעקות ובכי של ילד רך, והצלילים המחרידים של הידיים המכות, ואמא רצה להגן על בנה הקטן ומגוננת עליו בגופה כשהיא חוטפת את המכות במקומו. זה לא סרט, זאת לא הצגה, זה רגע אמיתי שמייצגת מציאות כואבת שחוזרת על עצמה בווריאציות שונות ובמשפחות שונות.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 6 -

היום אנו מציינים את היום למאבק באלימות נגד נשים בכל העולם, ומכאן אנחנו מזכירים ומזדהים עם הזעקות, הנשים והילדים המוכים. להזכיר לכם שהשנה נרצחו 15 נשים במדינת ישראל, ולא על ידי אדם זר שפרץ לביתן, אלא על ידי בני זוגן, ואלה הן הרבה מאוד נשים. נשים רבות מתות, מושפלות, נאנסות מידי יום ביומו, וזאת כמובן בחברה שלנו- שהיא תרבותית, נאורה ומתוקנת.

היום אנו זועקים את זעקת המשפחות המוכות, ואנו רוצים ליצור שרשרת של ידיים שיושיטו עזרה ויתנו תקווה לעתיד טוב יותר לאותן הנשים המיואשות. אני פונה מכאן לבית המשפט, למשטרה, לכנסת, שיפעילו חוקים, ונעשה בהתאם כדי להתריע, כי היום העונש של אנס או מכה נשים הוא פחות מאשר לאדם שגנב אוטו או מכונית. תסכימו אתי שזה ממש אבסורדי.

בנוסף לחקיקה ולענישה- יש לי בקשה- להפעיל את רמת החינוך וההסברה מהגיל הרך, לאותם הילדים שזקוקים לכך.

השנה בחרתי לקיים את הארוע- אשה עם אור בלב, לציון היום הבינלאומי למאבק באלימות כלפי נשים, כי רציתי להביא את התקווה, את האור והאופטימיות, והלוואי שנצליח מפה. ברצוני להודות לכבי ראש-העיר, שתמיד תומך בנשים ובא לקראתנו תמיד, ואני גאה שאני חלק ממערכת זאת.

ברצוני לציין את עיריית תל-אביב ומחלקת הרווחה שפועלות עם יועצת ראש העיר- הגב' רות סופר, לסייע לנשים נפגעות. הם באמת עושים עבודה נהדרת, עבודה נפלאה. ולגב' אורית עירון- אני רוצה להודות לך על העבודה הקשה, ואני יודעת מה זה, שאת עושה פה, ופשוט זה קשה מאוד לתת בטחון ורגש לעתיד טוב יותר לאותן הנפגעות, מי כמוני יודעת כי אני עוסקת בילדים.

יו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה, המשיכי לפעול ולהושיט יד לנשים הנפגעות ולילדיהן, ויחד לעזור להם לעתיד טוב יותר. הלוואי.

(מחיאות כפיים)

גב' אורית עירון:

תודה רבה לגב' שלי חושן.

אני מוכרחה לומר שאני לא עושה את עבודתי לבד, עיקר העבודה נעשית על ידי הצוות הנפלא, ואנו נדבר עליו בהמשך, של מרכז גליקמן.

(מחיאות כפיים)

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 7 -

גב' אורית עירון:

אני רוצה להזמין את הגב' יעל דיין, סגנית ראש העירייה ומחזיקת תיק הרווחה, שלאורך שנים, ואני זוכרת אותה באמת לאורך שנים- פועלת בנושא של נשים. קידמה, עבדה, השקיעה את מרצה, אנחנו פשוט לא שוכחים.
אני מזמינה אותך לשאת את דברך.

גב' דיין:

תודה רבה.

אכן נשים, ולכן אני לא מצטרפת, לא לסימן השאלה שראש העירייה שאל- האם זה שאנו מתכנסים כל שנה, האם באמת זו משהו, וגם לא לאופטימיות של הגב' שלי חושן- שאנחנו נושיט ידיים ונצמד אל הזריחה או אל האור.

יש לי הרגשה שאנו צריכים לתת לעצמנו דין וחשבון, אבל לא דין וחשבון של מבקר מדינה אלא דין וחשבון של תכנית עבודה. זאת אומרת, יש שינויים שחלים לטובה וגם פחות לטובה, ואנו צריכים להיות ACCOUNTABLE, בעלי חובת דיווח. ובתחום הזה שאנו מדברים עליו היום, הייתי אומרת שאנו נמצאים עדיין בזכות, כלומר- יותר דברים טובים נעשים. וכמובן מיותר לומר שהמקום שאנו נמצאים בו- הוא מגדלור, הוא לא רק קרן אור אלא ממש מורה דרך, ועל זה כמובן מיותר להכביר במילים.

אבל אנו צריכים לבדוק כל שנה- האם עשינו את המכסימום, ואיך זה עומד מול התוצאות. והשנה היתה שנה גרועה מאוד וכולנו חשים את זה. לא בגלל שבני סלע מסתובב חופשי- שזה לא מוסיף לעניין, אלא גם בגלל שזו היתה שנה מאוד טעונה, מאוד רבת כותרות, לצורך לכאורה או לא לצורך, אבל הנושא הוצף לא בצורה שאני הייתי רוצה להציף אותו, אלא הוא הוצף ברמה של רכילות, וזה פוגע במאבק האמיתי שלנו. לא שזה לא חשוב, אם מישהו בכיר עשה כך, וכן עשה או לא עשה וכמה זמן- זה ישפטו בתי המשפט, אבל השיח סביב זה היה משהו שיש בו קצת משום זילות. כי התעסקו ברמה הזאת- שם ידיים, איפה שם ידיים, ושיחות ציבוריות- שלמעשה אני מקווה שהעניין ייחקר מהר וייפתר מהר ויפיקו לקחים- מי שצריך להפיק. אבל זה לא יורד לרמה של אותו אדם שמרים יד על אשתו, אותם ילדים שהם נתונים לאלימות, אותה משפחה שיש בה התעללות מילולית או פיזית- לא מקשרים. הם לא אומרים, רגע, אם שם מותר אז גם לי מותר. זה לגמרי רובד אחר- סוציאלי, סוציו-אקונומי- שאנו חייבים להידרש לו ולהתייחס אליו.

אני חושבת שתל-אביב יפו עומדת במקום יותר טוב מאשר באמצע, אני חושבת שאנו מובילים בהרבה תכניות, והדגש הוא כמובן, כמו בכל תכנית רצינית בתחום הרווחה, הדגש הוא על מניעה. משום שהטיפול הוא טיפול, והוא טיפול ישיר, ויש לנו אנשי קצה ואנשי מקצוע, וקבוצות שלמות שהן קבוצות תמיכה- לטפל. אבל העניין של המניעה הוא הרבה יותר סבוך, כי אנו יודעים- זה לא תמיד שהאלימות המשפחתית או האלימות כלפי נשים נמצאת דווקא במקום שבו העוני או הבריאות הלקויה, או המצב המוזנח בכל מקרה. ואנו צריכים להיות קשובים ולהושיט את היד גם למקומות שפשוט קשה להאמין ששם יהיו ילדים שהם נתונים לאלימות או שהם עדים לאלימות.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 8 -

במקומות הכי טובים, הכי צמרתיים, עם מערכת חינוך הכי מפותחת, עם מערכת חוגים והסעות וכל מה שאתם רוצים. כך שהעניין כאן הוא רחב מאוד, הוא עמוק מאוד, ולפי דעתי – תל-אביב יפו עושה יותר מכל מקום אחר בקטע של מניעה- גם פרטנית וגם חברתית. כמובן שכולם יודעים את הפטנט- שצריך חינוך, חינוך, חינוך. בתל-אביב נעשה, ואני עוד הייתי אז בכנסת והדרכת בקורסים האלה, נעשתה הדרכה לכל גני הילדים, כל הגנות בעיר עברו הדרכה בנושא אלימות בין ילדים ואלימות בין המינים, וזה היה מורך דרך- משום שהתכנית הזאת הפכה אחר כך להיות תכנית ארצית.

אני מברכת על הנושא, כי צריך להתמקד בנושא כזה או אחר, וכמובן שזה לא על חשבון הנושאים האחרים. הוזכר כאן שאנו חייבים לעבוד בכל המישורים- גם החקיקה עוד לא מושלמת, גם עניין האכיפה עוד רחוק מלהיות מושג, וגם עניין השפיטה. ולא צריך לעשות הנחות- לא לשופטים, לא למערכת המשטרתית ולא למערכת הפרלמנטרית. הם כולם צריכים להקדיש יותר, וכתוצאה מזה כמובן אנו צריכים לראות את התוצאות בשטח.

כאן נאמר – הזעקה האילמת. אני רוצה לומר שבתל-אביב יפו הזעקה הזו, גם כשהיא אילמת, יש לה אוזניים ואנו שומעים אותה.
תודה.

(מחיאות כפיים)

גב' אורית עירון:

תודה לסגנית ראש העיר- הגב' יעל דיין.
אני רוצה בבקשה להזמין את מי שעומד בראש המערכת שלי- עו"ד טליה לבני- לשאת את דברה.
אני רוצה לציין שהגיעה גם הגב' רונית לב-ארי, ממקימות מרכז גליקמן, באחור אבל אני מברכת אותה.

(מחיאות כפיים)

גב' טליה לבני:

כב' ראש העיר, יעל, אורחות ואורחים נכבדים, חברים ושותפים, ובעיקר שותפות- למאבק באלימות במשפחה.
גם צורת החשיבה שלי רון היא פרקטית, ואני שואלת את עצמי, ולמעשה שאלתי את זה גם היום בכנסת- בוועדה לקידום מעמדה האשה, O.K, ישנה התקדמות בשיח הציבורי, ישנה התקדמות מאוד מאוד גדולה בחלק הטיפולי, אבל בכל אופן המספרים חוזרים על עצמם כל שנה. לדעתי, החלק של המניעה לא מספיק מטופל. ואני רואה שבאותם מקרים שמנסים לטפל בחלק של המניעה, וזה לא רק החינוך בבתי הספר- זה גם, זה לא רק החינוך בגני-הילדים, זה גם, אני מדברת על חינוך מבוגרים. כשמנסים לטפל ומביאים את הנושא למודעות, ישנן פניות לגליקמן.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 9 -

לאחר כל הרצאה במקום עבודה- עשרות פניות מגיעות אל אורית. כלומר, הנושא הוא נושא כבוש, ועל מנת להגיע לטיפול שהוא ברמה טובה אנו צריכים להגביר את הטיפול במניעה ובהגברת המודעות.

אבל אני שאלתי היום בכנסת- מי אחראי לנושא הזה. מי אחראי נניח להקציב 50 מליון , 60 מליון או 100 מליון בשנה כדי לכסות את כל מדינת ישראל בהרצאות מודעות, ושכל אדם במדינה, כל אזרח, גבר ואשה ידעו שיש דרך לטפל ויש גם מי שמטפל. אין מי שאחראי בקטע הזה. אז ניסיתי ללכת לפתרונות מערכתיים, וחשבתי שאולי הקמת רשות לאומית למאבק באלימות במשפחה יכולה להיות אחראית על כל הטיפול, גם תפתור את הנושא של נפילה בין הכסאות, וגם תרים את הדגל ותדרוש תקציבים בנושא הגדלת פעילות המניעה. היו ספקות. יכול להיות שזו הדרך, יכול להיות שלא. אני מאמינה שתמיד- איחוד של אחריות וסמכות מביאים גם לתוצאות. אבל כב' ראש העיר- מנסיונך בחיל אוויר, כאשר ישנה תקלה בטיחותית מאוד מאוד גדולה- מה עושה צה"ל? סוגר הכל, ויום שלם משקיעים בטיחות. אני הייתי קוראת לעיריית תל-אביב, כפי שבנושא גליקמן – השותפות בין העירייה ובין נעמ"ת- אנחנו המגדלור ואנחנו השותפים, תוביל אתה כדוגמא, באותו יום שמציינים - לסגור את העיר לכמה שעות, בכל המקומות. פשוט רק על הנושא הזה ידברו. ישנם סרטים, ישנן הרצאות, ישנן הצגות, הכל, הסברה, כל החיילות יבואו לתל-אביב, הכל רק בנושא הזה. כמה שעות. יש לזה אפקט: גם מניעה, גם זה, כך נוכל לציין את היום.

בכל שנה אנו בוחרים נושא אחר לשים עליו זרקור, כי התחום של אלימות במשפחה הוא גדול. זה נשים, זה ילדים. התופעה היא תופעה חברתית- בראש ובראשונה, כמובן היא גם אישית ונשית. השנה אמרנו- הזרקור על נושא הילדים. חצי מליון ילדים שחיים בצל אלימות במשפחה יוצרים חברה אחרת. זה לא אותה חברה- אם הילדים האלה לא היו חיים בצל אלימות. אנחנו יודעים על התופעות שקורות, אנחנו יודעים על המצב הנפשי, מסה קריטית כזו של חצי מליון ילדים – זו חברה אחרת. מאחר שאנו רוצים חברה יותר טובה, אני מכאן אולי קוראת לנשים, ונשים בדרך כלל קל להן יותר לעשות למען ילדיהן מאשר למען עצמן. ואני קוראת לנשים, ולו למען ילדיכן- קומו צאו, אל תשארו רגע אחד במצב של אלימות במשפחה! אבל הכל הכל הכל, אני לא יכולה בלי לומר אלפי תודות- על העבודה המסורה של עובדות המרכז והמקלט, והשותפות הנפלאה שיש לנו עם עיריית תל-אביב. תודה לכולם.

(מחיאות כפיים)

גב' אורית עירון:

תודה לעו"ד טליה לבני.

במקרה או שלא במקרה- אנחנו מציינים השנה, היום, 10 שנים לפתיחת מרכז גליקמן לטיפול באלימות במשפחה. בהחלט ארוע ומאורע שאי אפשר לעבור עליו לסדר היום, והחלטנו לציין זאת.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 10 -

אני קודם כל רוצה להזמין את השותף האמיתי שלי- מר זאב פרידמן, מנהל המינהל לשרותים חברתיים בעיריית תל-אביב יפו.

(מחיאות כפיים)

מר זאב פרידמן:

ערב טוב :

אני התבקשתי לתת סקירה קצרה- עשור לגליקמן. זה לא דבר של מה בכך. עשור שנים לגליקמן- זו תקופה שלפי דעתי ראוייה להסתכלות וניתוח רטרוספקטיבי, הייתי אומר אולי- בדגש לחזון מול מציאות ותכנון מול ביצוע.

אני הייתי רוצה בקצרה כמה ממדים – שלפי דעתי הם מאוד רלבנטיים לניתוח הרטרוספקטיבי הזה, או אם תרצו- אפילו בבחינת ACCOUNTABILITY- עליו דיברה גם יעל. המימד הראשון – אני חושב שהוא המימד האידיאולוגי- המקצועי, שבעצם המקום הזה חולל, של ראייה כוללת-הוליסטית, והתמודדות עם תופעת האלימות כנגד- נשים, בדגש למניעה. ולא במקרה הוא נקרא- המרכז למניעת אלימות. המניעה, בשלושת רמות המניעה, תחת קורת גג אחת, זו ראייה הוליסטית של אשה וילדיה, הילדים, ומשפחתה. יש כאן גם התייחסות גם לגבר, הגבר המכה- בבחינת גם התייחסות טיפולית, ראייה הוליסטית של האשה והקהילה והאישה וסביבתה. התפיסה היא שגליקמן איננו עוד מתקן נוסף לרשת המתקנים הרבים, או המרכזים בנושאים רבים שיש בעיר הזאת, אלא גליקמן- המקום הזה- מהווה בבחינת לב ששולח או טווה איזו רשת גליקמן- במעגלי המינהל, מינהל השרותים החברתיים, לשכות הרווחה, המחלקות, העובדים הסוציאליים, גם במעגל העירייה וגם במעגל העיר – על כל הרשתות שלה ועל כל הסוכנויות שיש בעיר הזאת.

המימד השני זה מימד התכנון והפיתוח. אני חושב שהמקום הזה- זאת אחת הדוגמאות שלא תמיד מאפיינות את מדינת ישראל, של השקעה רבה בתכנון. כאן במקום הזה, והיתה לי הזכות לעמוד בראש וועדת ההיגוי של וועדת התכנון – עם כל השותפים: נעמת, משרד הרווחה, וכמובן אנשי העירייה ואחרים. אני חושב שישבנו למעלה משנה, אם לא יותר מזה, בשולחן של תכנון, שבאמת הוביל כאן ראייה לפרטים הקטנים ביותר. המימד השלישי זה מימד ארגוני תפעולי. הרי בסופו של עניין אנו באמת אנשים מעשיים, ורוצים לראות איך הופכים את זה לכלי תפעולי, לדבר שעושה משהו. ואני חושב שכאן הוכרעה הגישה שהובלנו אותה, שיצאה גם משולחן התכנון, של רצף שרותים ורצף אוכלוסיות- שהיום אנו מדברים עליו. הכל במתחם אחד, במבנה אחד, עם מנהל אחד, וועדת היגוי- שגם לי יש הכבוד לעמוד בראשה לאורך כל השנים במהלך השנים הללו, שמנסה לתכלל, שכוללת את כל הגורמים, ובהתאם לכך גם תוכנן המבנה הזה על ידי האדריכלית אורנית לפיד. זה לא היה פשוט, בגלל שהיו פה לא מעט חסמים, היו כאן ניגודי השקפה בנושא הזה, ונדמה לי שבעשור שנים, היום –

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 11 -

כשאפשר לראות את זה במאזן של 10 שנים, אני חושב שהתפיסה הזאת היא התפיסה הנכונה, שאגב השליכה גם לגבי מקומות נוספים או מרכזים אחרים, בנושאים אחרים גם כן. המימד הבא זה המימד הכללי. בסופו של עניין- אם אין קמח אין תורה, ואני חושב שהתשתית הזאת איפשרה לנו לאגם את המשאבים ולייצר כאן שותפות ארוכת טווח של WIN-WIN SITUATION של כל הגורמים, עם חוזה, חוזה ארוך טווח, כשהנושא הזה לפחות מסיר כל מיני איומים ומייצר כאן אי של יציבות. המימד החמישי זה המימד האקולוגי- הנורמטיבי. מי שהיה כאן במקום הזה לפני למעלה מעשור שנים- היה עד כאן להתרחשותה במלוא עוצמתה של תופעת הנימביי – NOT IN MY BACK YARD. אני חושב שהמקום הזה, שהוא היום כבר בן 10, הוא נצחון באמת בתופעה הזאת- שאנו מתמודדים אתה בכל נושא ונושא, של פריסת שרותים חברתיים. עברו כאן התנגדויות של וועדה מקומית, של מליאת מועצה, של וועדה מחוזית, של בית משפט, ועד פסיקתו המופלאה של השופט מודריק- שאני תמיד ממליץ – שאותה צריך ללמד בבתי הספר, ללמד בבתי הספר איך צריכה להיות ההתייחסות לאוכלוסיות, כאשר אנו מדברים על החלה, מה שנקרא באנגלית- ה- INCLUSION לסביבה שהיא סביבה נורמטיבית. הרי המקום הזה יכול היה להיות גם במקום אחר, ואני חושב שבכך שהמקום ממוקם איפה שהוא ממוקם- יש בו בהחלט- יותר מאשר נותן את שרותיו, יש בו אמירה, ואני חושב שהמימד הזה הוא חשוב מאוד. כי אני זוכר שבין השאר הביאו מומחה שטען- שתהיה כאן ירידת ערך של 30%, ודיברו כאן על הסביבה, ואלה דברים שצריך להתייחס אליהם ולא לזלזל בהם. זו התנהגות, זו התנגדות, אבל אני חושב שהיה כאן פרק לימוד יוצא מהכלל. המימד הבא זה המימד האסטטי. המקום הזה הוא מקום יפהפה. תראו מבנה בן 10 שנים- איך שהוא נראה, גם בפנים וגם בחוץ. אני חושב שיש בכך- במבנה וביופיו, הוא מעניק כבוד לשהים בו, ולסטאטוס ולדימוי הראוי – שצריך לפעול מרכז למניעת אלימות, או מה שקוראים בשפת היום-יום, מקלט או מרכז לנשים- קורבנות לאלימות או נשים מוכות. והמימד השביעי הוא מימד הרשת העירונית. המקום לא נשאר רק כאן. אני חושב שטווינו כאן- במחלקות לשרותים חברתיים, בדרך של ארועי הסברה, אולי לא מספיק אבל זה בהחלט נעשה, והמקום הזה הפך להיות למשאב ידע לסוכנויות רבות בעיר, ורשתות, ופעילויות- כמו תאטרון קהילתי ואחרים, ואני לא רוצה לפרט יותר מידי. גליקמן הפכה להיות לרשת, ואפשר לראות אותה לא רק כאן- אלא לראות אותה באזורי קצה בעיר הזאת, במסגרות קיימות. המימד הבא זה מימד הרצף והתוכן. אני חושב שהמקום הזה היה קטליזטור, שוב- ברטרספקטיבה של 10 שנים, לפיתוח ידע ותכניות התערבות לאוכלוסיות נוספות. המקום הזה כאן, הידע המקצועי שבו, סייע רבות לפתח תכנית למניעת אלימות נגד קשישים ולמניעת אלימות נגד נכים ומוגבלים, וגליקמן מהווה באמת משאב תוכן מקצועי. הדבר הבא זה מימד תוכן בינלאומי: כאן מהמקום הזה ביחד, וזאת השותפות, יצאה התכנית של הפרוייקט עם לוס-אנג'לס, של מניעת אלימות במקומות עבודה- שעיריית תל-אביב היתה חלוץ לנושא הזה לפני כ- 3 שנים, עם חטיבת משאבי אנוש, מינהל בת"ש ואחרים.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 12 -

והמימד הבא זה מימד התודעה הציבורית: זה שהמקום הזה הפך להיות סוכן שינוי למודעות ציבורית, לפיתוח התודעה הציבורית, למרכז מבקרים, מעין דירה לדוגמא. היה כאן ראש הממשלה לשעבר- מר שרון, וחברי כנסת, ושרים, שופטים ושוטרים, אני חושב שכל הנושא הזה בהחלט מהווה סוכן שינוי, גם לשינוי ההתייחסות והתודעה הציבורית- שנמצאים בכלל בשולחנות אחרים.

והמימד של העשייה, ואורית וודאי תדבר על זה, אני חושב שהתוצאות כן מדברות בעד עצמן. וודאי אפשר לעשות יותר.

והדבר האחרון זה המימד של ההון האנושי. מה שעושה את כל מה שאמרת- זה האנשים לאנשים. זה שותפות, זה פירגון, זה אנשים שחברו ביחד, מרונית לב-ארי, ודפנה, וטליה, ואורית, ורותי, ועוד אנשים אחרים בנעמ"ת, ורותי סופר, ויחיאל, ומנהלי תחומים ואגפים, ומשרד הרווחה-עדנה ואחרות, ובכל השותפים האחרים. זה בעצם מה שעושה את המקום הזה למה שהוא. ואני חושב שגליקמן היום יצוק בתשתית, גם אנושית, גם מקצועית, גם ארגונית, גם כלכלית וערכית, שאני חושב שהוא מבטיח התמודדות ראויה עם הנושא הזה, בצורה יעילה, עם אותם דגלים- גם לעשור הקרוב.

(מחיאות כפיים)

גב' אורית עירון:

תודה למר זאב פרידמן.

אני רוצה קצת בנימה יותר אישית:

לפני יומיים קיבלתי טלפון מקולגה, עובדת סוציאלית באחד ממקומות העבודה הגדולים בתל-אביב. העובדות היו עסוקות, חלקן לא היו פה, ונתבקשתי לפגוש באופן דחוף אשה. אמנם הרבה שנים כבר לא פגשתי נשים באופן אישי, אבל החלטתי שזה כנראה חשוב ואני אפגוש אותה. הגיעה אלי אשה, נכנסה לחדר, אני שואלת מספר שאלות, והדברים הראשונים שאני בודקת זה פרטים דמוגרפיים: תושבת העיר תל-אביב, בת 37, אם ל-3 ילדים, גרה ברחוב X, כאשר אני גרה באותו רחוב X, בבית מולה. התלבטתי לרגע אם לומר לה, והחלטתי שאני אומר לה שאני שכנתה, כי חשבתי שזה נכון, והתחיל הסיפור. זו גברת שנמצאת בתפקיד אדמיניסטרטיבי בכיר, מסיימת בימים אלה את התואר בהצטיינות, שמאז תחילת לימודיה האקדמיים בעלה אינו נותן לה מנוח. הארוע, ה-TRIGGER שבעקבותיו היא החליטה לפנות, שאותו יום, יום קודם לפנייתה אלינו, היא סיימה את שעות עבודתה, יצאה ללימודים, חזרה הביתה, ישבה עם בתה בת ה-13 עד 24.00 בלילה, ילדה עם קשיי למידה- ללמוד לבחינה, וב-24.00 בלילה הוא הודיע לה שעכשיו הגיע זמנה להכנס למטבח ולסיים את עבודתו הבית. היא הרגישה מאוד עייפה, היא לא ענתה, היא נכנסה לחדר השינה, ואז הוא היכה אותה נמרצות, העיף אותה על המטה, הילדים התעוררו, והיה בלגן

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 13 -

שלם. אני לא רוצה לדבר על הנזקים לילדים, על כך תשמעו אחר כך, אבל במקרה הזה- מדובר בילד עם תלישת שיער, ילד בן 15, ילדה עם חרדות- שמתעוררת כל לילה. אלה שני הילדים הגדולים יותר. ואז היא שואלת אותי: תגידי לי- את לא שומעת צעקות. אמרתי לה – אני בקושי נמצאת בבית, אבל אני יכולה לומר לך שאני שומעת צעקות, אבל בבניין שלך יש לי פונה נוספת. למה אני אומרת את זה? כי מה שאמר קודמי- זאב פרידמן, המקום הפה, המכובד והמכבד את המטפלים והמטופלים- מביא אלינו אוכלוסיה מכל השכבות, אמרה את זה גם יעל. זה לא קיים רק שם, זה קיים אצלנו ובתוכנו. היום בבוקר הוצאנו בחורה בת 19, אם ל-3 ילדים, שהגיעה אלינו עם חבלות נוראיות, ישירות מפה להדר יוסף- לחנוך פוטו להצטלם, משם למשטרה- לקצינה בשם דיקלה, קצינת אלמ"ב, החוקרים דרך אגב אינם היום- כי הם עסוקים בדברים אחרים לצערי, ועכשיו היא בדרכה למקלט. בחורה בת 19, הגבר עובד בתפקידי אבטחת אישים, יש נשק, אבל חבולה בצורה קשה ביותר.

אז אנו עושים את זה יום-יום ושעה שעה.

נמצאת אתנו רונית לב ארי: שנת - 1983 קו ראשון בארץ לנשים נפגעות אלימות, על ידי נעמת. שנת 1993, רונית, עו"ד דפנה בוסתן ומי שעבד במערכת אז- מגיעים לצי"ץ, וצי"ץ' נותן לנו את השטח היפה הזה. אצלו לא היו בעיות- של מעוז אביב, לא מעוז אביב, ופתחנו. אני תמיד צוחקת ואומרת- שלמרות ההתנגדות של התושבים, ביום שפתחנו- חיכה לנו דובי גדול בכניסה, עם מכתב התנצלות יפה, ושהם רוצים להתנדב, היום אנו עושים להם הנחה בטיפול. אז זה התהליך שעברנו עם שכונת מעוז אביב, אז בואו- בזהירות.

כאשר התחלנו את דרכנו פה, יצאתי אל השותפים האמיתיים שלי, אל העובדים הסוציאליים. עברתי לשכה- לשכה, 9 לשכות בעיר תל-אביב, ושאלתי את העובדים: כמה מקרים של אלימות יש בשנה? 3-4. אמרתי, נהדר, עיר ללא הפסקה, עיר ללא אלימות. פנטסטי! זאב, כשיושבים היום בוועדות היגוי, מאות, מאות! התחלנו בהכשרות, לימדנו, עשינו השתלמויות, למדנו להכיר אחד את השני, ואין שותפות יותר יפה ויותר טובה בשום עיר אחרת בישראל מאשר בתל-אביב, וכך צריך לעבוד רבותי. משטרת ישראל, משטרת מחוז תל-אביב, וחבל שהשוטרים לא פה. יושבות כאן מתנדבות של המשטרה שעובדות בתוך תחנות המשטרה, פרויקט מדהים- בשיתוף עם עיריית תל-אביב. מערכת החינוך, מערכת הבריאות, יושבת כאן עידית-מנהלת השרות הסוציאלי בבית-חולים איכילוב. מר יחיאל מחזון- השותף האמיתי שלי, שהוא בעצם הרפרנט העיקרי בעיר לנושא אלימות. אין שותפות כזאת, זאב, אני אומרת- עם יד על הלב, לא כדי להתחנף, זה לא עוזר לי להתחנף.

העבודה היא עבודה מערכתית. רבותי, הצוות פה – מאז תחילת עבודתנו לפני 10 שנים, לא התחלף. אותו צוות. למרות העבודה הקשה, השוחקת, אנחנו רבים, אנחנו צועקים, אנחנו מתווכחים, אבל אנו נשארים לעבוד פה, וזאת לדעתי הגדולה. הקמנו מערך של רפרנטים יחד עם העיר תל-אביב- המינהל לשרותים חברתיים. בכל לשכה בעיר יש היום מומחה בנושא אלימות שהוא השלב הראשון. אנו מרכז הידע, אנחנו המובילים, אבל קודם כל הרפרנטים.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 14 -

יש לנו המון המון פרויקטים. דיברנו על מתנדבות בתחנות משטרה. אנו היום מטפלים, כמובן יחד עם תחום זיקנה, גם באלימות כלפי זקנים. אנו עושים פרויקטים בבתי-ספר, אנו מכשירים יועצות בבתי ספר. אנו עושים פרויקט נפלא עם צה"ל. יושבת כאן יהודית גרסרו וכל הצוות שלה, 56 יחידות בצה"ל, למעלה מ- 5,000 חיילים וחיילות שמעו הרצאות בנושא אלימות. והדבר הכי חשוב, ועל זה אני לא אתן נתונים כי זה חסוי, אבל יש פניות של חיילים וחיילות שבאו לבקש עזרה.

ואם יתנו לי היום מליון דולר וישאלו אותי מה אני רוצה לעשות? מניעה. בזה אני מאמינה. ואני מקווה שיימצא התורם. גליקמן כבר לא נותן כסף, הוא נותן למקומות אחרים לצערי. יש לנו שותפות נהדרת עם רות סופר בנושא של מתנדבות בתחנות משטרה. מה אני אגיד? יש המון פרויקטים. אנחנו כולנו אופטימיים.

והדבר הכי חשוב זה הצוות פה, צוות לתפארת. אני מצדיעה לכל הצוות. אני לא יודעת אם אני אזכור את כולם: דודי, ורותי, וחביבה, וזהר, ופולינה, ויפעת, ושלומית ראוך, וכרמל, והדרה-היועצת המשפטית שלנו, כולנו- כולנו משפחה אחת גדולה. יושבים פה 4 חברי מועצה, שאם אני לא טועה- בכל הארועים שלנו מגיעים אותם חברי מועצה. אני גם אוהבת גיוון. אמר מר רון חולדאי שהוא אוהב, גם אני אוהבת, אבל אתם מתמידים: מר מסלאוי, שמוליק מזרחי, וירשובסקי, והגב' הדס שכנאי. אני מודה לכולם על שתוף הפעולה, אני מקווה שנמשיך לעבוד ביחד. אני לא אגזול מזמנה של יפעת. אנו הולכים היום לעסוק בנושא מאוד קשה, ונעבור עכשיו לנושא שלשמו התכנסנו.

הקורבנות העיקריים הם הילדים. קורבנות סמויים, אבל הם משלמים את המחיר הכבד ביותר. אנו נצפה עכשיו בסרטון קצר של 7 דקות, ולאחריו נשמע את דבריה של יפעת כרמל, דוקטורנטית בנושא- שמרכזת את כל נושא הטיפול בילדים במרכז גליקמן.

הקרנת סרט

גב' יפעת כרמל:

שלום לכולם.

תוהו ובוהו, מלחמת כל בכל, מעברים חדים בין שקט לרעש, סיוטים, דריכות, חוסר וודאות-מתי ויכוח שמתחיל כויכוח רגיל עלול להסלים ולהגיע למצב של אלימות, אלה הן רק חלק מהתחושות ומהשאלות שאתם מתמודדים יום-יום ילדים שחיים במציאות אלימה, והסרט ממחיש לנו זאת בצורה כל כך חזקה.

מיהי אוכלוסית הילדים העדים לאלימות, ומדוע היום לציון המאבק כנגד אלימות כלפי נשים מעמיד במרכז היום את נושא הילדים? על השאלות האלה אני אנסה לענות דרך ההרצאה שלי בפניכם היום- שעניינה הוא- השפעת אלימות כנגד נשים והשלכותיה על הילדים בתוך המשפחה. ההרצאה שלי תהיה בעלת 3 מוקדים ותהיה מאוד ממוקדת.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 15 -

ראשית, אני ארצה להגדיר מחדש את המושג אלימות במשפחה, תוך התייחסות ספציפית לקשר שבין אלימות כנגד נשים, לאלימות כנגד ילדים.

אחר כך אני אבקש לחשוף בפניכם את ההשפעה המזיקה שיש לאלימות ביתית על ילדים, תוך התייחסות נפרדת להשפעת עצם העדות לאלימות, ולחשיפה ישירה לאלימות.

בחלקה השלישי של ההרצאה אני אתיחס ליעדי העבודה שלי- כמי שמטפלת בילדים. כיום, המחקר בתחום האלימות במשפחה, או כפי שהוא מוגדר באופן שכיח- אלימות ביתית, הוכיח באופן ברור שכשמדובר באלימות ביתית- ההתייחסות לגברים היא כמי שנמצאים בעיקר בצד התוקף, ולנשים- כמי שנמצאות בעיקר בצד שסופג את האלימות. על פי אותם מחקרים, התאורים של הנשים שורדות האלימות- הם שמספקים את האמת הכי קרובה למציאות – באשר למהי אלימות ביתית ובאשר להשלכותיה. זאת מאחר שהתוקפים בדרך כלל לא רואים את התנהגותם כמתעללת או שולטת, ונוטים להכחיש התנהגות זו.

נקודה חשובה נוספת בהקשר זה היא הנטייה להניח- שכאשר מסתיים ונגמר הקשר, אותו גבר אלים יפסיק את האלימות כנגד בנות זוגו, והמחקר הוכיח באופן ברור- שבני הזוג ממשיכים להתעלל בבנות זוגם או נשותיהם גם לאחר הפרידה.

מימצא חשוב נוסף הוא הקשר הליניארי שנמצא בין פגיעה ישירה בילדים וחיים במציאות אלימה כלפי האם. המחקר הכלל עולמי הגיע כיום למסקנה חד משמעית, והיא- שהכאת נשים היא בבחינת מנבא לפגיעה בילדים, או כפי שהגדיר זאת אחד החוקרים החשובים בתחום: הגבר המכה הוא פוגע אופייני בילדים. אני אזכיר בהקשר זה את הנתונים שהם תוצר של ניתוח על של מחקרים בתחום, לפיהם בין 1/3 ל- 2/3 מקרב אוכלוסית הילדים העדים הם ילדים שחשופים לאלימות ישירה בעצמם.

מימצאי המחקר האלה, בנוסף למקרי רצח של ילדים- בהקשר של אלימות במשפחה, שהלכו וגדלו בשנים האחרונות ברחבי העולם ובארץ, נזכיר את מקרה ילדי טבעוני ז"ל, את הודיה התינוקת, הובילו להגדרה חדשה של המושג אלימות ביתית. כיום, כשמגדירים מושג זה בספרות המקצועית, הכוונה היא ליחסים בין גברים ונשים, כאשר הגברים הם לרוב בצד הפוגע, הנשים הן לרוב בצד סופג האלימות, והתעללות בילדים בהקשר זה. כלומר, היום המושג אלימות ביתית מעגן בתוכו התייחסות- הן לנשים והן לילדים, מתוך הכרה ברורה בכך שהן הנשים והן הילדים הם בבחינת קורבנות ישירים לאלימות.

כשמדובר בפגיעה בילדים בהקשר של אלימות ביתית, הכוונה היא לכל סוגי הפגיעות: פיזית, מינית ונפשית. מרבית החוקרים גם מציינים שרוב הילדים חווים מזיגה של התעללויות. תמיד הילדים יחוו התעללות נפשית- שפרושה עצם העדות לאלימות, ובנוסף, אחוז ניכר מקרב אותם ילדים יחוו פגיעות פיזיות ו/או מיניות. ואם כך- אם פגיעה בנשים היא בבחינת אינדיקציה, היא בבחינת מנבא לפגיעה בילדים, הרי שאותם ילדים שנהגו לכנות אותם עד היום- עדים לאלימות, נכנסים לקטגוריה של ילדים בסיכון.

בהקשר זה חשוב לזכור את המימצא שהתייחס להמשך האלימות מצד בן-הזוג התוקף, גם לאחר הפרידה מבת הזוג. מימצא חד משמעי זה משמעותו- שילדים עלולים להיות חשופים לפגיעה וסיכון פיזי ו/או מיני, כמובן גם נפשי, גם לאחר פרידת ההורים.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 16 -

נעבור כעת להכרת הטראומה שחווים אותם ילדים המכונים- עדים לאלימות. אני יכולה לספר לכם- על סמך המפגש האינטנסיבי שלי עם הילדים, שקיים טווח רחב של התנהגויות לוקות וקשיים רגשיים בולטים. באופן כללי אפשר לסווג את מכלול ההתנהגויות שבהן אני נתקלת, לשלושה מעגלי תגובה :

פחדים

כעסים

ותגובות יאוש.

תגובות הפחד כוללות התנהגויות של בריחה פיזית ו/או נפשית, כמו חלומות בהקיץ, השתמשויות מבית ספר, סיוטי לילה. למעגל זה קשורות גם תגובות נסיגתיות- כמו הרטבות יום ולילה, מציצת אצבע, דיבור תינוקי.

הכעסים שמפגינים הילדים באים לביטוי במעגל סגור של תסכול, תוקפנות, הרס, אשמה, ושוב תסכול. יש הרבה סימנים של עצבנות, חוסר סבלנות, התפרצויות כעס, אלימות מילולית ופיזית וחשדנות. אני לא יודעת עד כמה יצא לכם לראות ציורי ילדים. בציורים של ילדים, בדרך כלל ילדים יסמנו עיניים, אף, פה, שיער, אוזניים הם איבר מוצנע. בציורים של ילדים חשופים לאלימות, כמעט תמיד יודגשו האוזניים, וזה בגלל הצורך המאוד בולט שלהם להיות כל הזמן קשובים, כל הזמן דרוכים, הם אף פעם לא יודעים מתי וכוח שמתחיל כוּכּוּח רגיל- יסלים למצב של אלימות.

ילדים שמבטאים את המצוקה שלהם בדרך של יאוש מגלים סימנים של אדישות לסביבה, פסיביות, מרבים להתלונן על שיעמום, ומעדיפים לשהות שעות רבות במיטתם, תוך בהייה חסרת תכלית בקירות החדר. במקרים קיצוניים, ילדים יבטאו מחשבות אובדניות. מעבר להתנהגויות שנמנו, סובלים ילדים רבים מעיוותים מחשבתיים, שמקורם בקושי של הילד להסביר את סיבת הפגיעה של אביו באמו. הדרך הפשוטה ביותר לאותו ילד להסביר לעצמו מדוע אבא, שאמור להיות טוב, פוגע באמא, היא בעצם להטיל אשמה על האם. כנראה שיש משהו בהתנהגות של אמא שגורם לאבא להתנהג כמו שהוא מתנהג. בנוסף לכך, מאוד בולט הקושי של הילדים להזדהות ולגלות אמפטיה לרגשות הזולת ובמיוחד לפגיעה בזולת. הדבר מתבטא הרבה פעמים בגילויים קיצוניים של אלימות בין הילדים לבין עצמם, ולעתים גם כלפי אמם. אם ננסה לפרק את הטראומה שחווים הילדים החיים במציאות אלימה, נראה שטווח הלחצים שאתם הם נאלצים להתמודד הוא מאוד רחב, ולכן אין פלא שעוצמת התגובות שלהם, כפי שתוארה, היא רחבה במיוחד.

הנדבך המרכזי שמרכיב את חווית הלחץ של אותם ילדים הוא פחד. התמודדות יום-יומית עם איום מתמיד על שלומה הגופני והנפשי של אמם. כמי שתלויים בה בשנות החיים הראשונות, חווים אותם ילדים את הפגיעה- כפגיעה ישירה בהם. לחוויה הזו של חרדה קיומית יש השלכות חמורות לגבי ההתפתות התקינה של הילד- כישות בעלת זהות עצמאית וייחודית, ולגבי גדילתו כאדם בוגר, אחראי ובעל מיומנויות רגשיות, קוגניטיביות, והתנהגויות. יותר מזה: אותם ילדים חשופים לאלימות נאלצים להתמודד יום-יום עם אם חלשה, שאין בכוחה לתמוך בהם. פרוש הדבר שהילד חי במציאות של היפוך תפקידים. במקום שאמו תתמוך בו, תגן

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 17 -

עליו ותקנה לו כלים על מנת להתמודד עם העולם המורכב, הילד הוא זה שנאלץ לקחת אחריות- לתמוך באמו, ולא פעם נדרש לחשוב- כיצד להוציא אותה מסיטואציות מאיימות. מאחר שלא פעם אין לילד הקטן את הידע ו/או את היכולת לספק לאמו את ההגנה בצורה נאותה, הוא יפתח רגשות אשמה ותחושות כשלון או חוסר אוניס.

מלבד תחושת הפחד והטרור שמלווה אותם ילדים, קיים אצלם קושי של ממש ליצור יחסי אמון עם שתי הדמויות המרכזיות בחייהם: אביהם ואמם. שכן, כיצד ילד קטן אמור להסביר לעצמו, מדוע אבא- שהוא כל כך אוהב, ואמור להיות דמות חיובית-טובה ומגינה, מרביץ לאמא? או לחילופין, כיצד ילד קטן יכול להסביר לעצמו, מדוע אמא- שאמורה להיות חזקה ולשמור עליה ועליו, לא בורחת או עושה משהו אקטיבי על מנת להימלט מעונשו של אבא? אותם ילדים ספוגי אלימות, שורדי אלימות, שחווים אלימות, אכן מתקשים למצוא את ההסבר המתאים למציאות חייהם המסובכת, ולכן הרבה פעמים נקלעים לעיוותים מחשבתיים, שבאים לביטוי בדפוסי התנהגות פגומים.

על מנת להמחיש את המציאות המאוד קשה של אותם ילדים ספוגי אלימות, בחרתי להציג בפניכם את חווית הפחד כפי שתוארה בפני על ידי ילדה בת 4.5: "מותר לחתוך בסכין רק בגט, לא ילדים. אבא אמר שאם אני אבכה בגלל אמא הוא יחתוך לי את הלשון.

חלמתי בלילה שיצא לי הנפש מהגרן. חלמתי שאני מתה. האיש השתמש בסכין והוציא לי את העור והדם, והכל".

אחרי כמה שניות אותה ילדה הוסיפה ואמרה לי: "את יודעת יפעת, אני רוצה לא לחלום, אני רוצה לישון עד הבוקר".

מה קורה במקלטים לנשים מוכות וילדיהן? מה מאפיין את חווית הילדים בהקשר הזה? אם הגיעם למקלט- חווים הילדים משבר. הניתוק שלהם מהסביבה הקרובה, הבית, הגן, בית ספר, חברים, אינו דבר פשוט עבורם. עם זאת, הילדים חשים באופן מידי הקלה- כתוצאה ממעבר לבית מוגן. הפרידה מאביהם אמנם קשה להם, הם חרדים לשלומם, מתגעגעים אליו, אבל ההפרדה בין ההורים מאפשרת להם לחוש בטחון בסיסי שהוא תוצר של עצם הפסקת מצב האלימות- הקיצונית בדרך כלל. דווקא במצב זה מתאפשרת עבודה טיפולית עם הילדים, חיזוק הקשר שלהם עם אמם, והבנת המצב בבית לעומקו.

כמו כן מתאפשר חיבור רגשי חדש לאב, מתוך הבנה שעל אף שקיימת בעיה שיש לטפל בה, מותר להם לאהוב את אביהם ולשהות במחיצתו. עם זאת, המצב הופך למורכב במיוחד עבור הילדים במקלט, כאשר הם מתחילים במפגשים בינם לבין אביהם. נושא המפגשים עם האב במקלט

ולאחר היציאה ממנו הוא נושא רגיש, שכן הרבה פעמים הילד משמש כלי עבור האב – על מנת להגיע לאשתו או לבת זוגו. הקשר עם הילד במסגרת המקלט נע בין בטולים רבים של פגישות מצד האב, לבין לחץ על קיום פגישות נוספות- מעבר לאלה שנקבעו, וזאת בהתאם למצבו של ההלך

המשפטי. כל עוד האב ירגיש שיש פתח לתקווה באשר להדברות עם האם, מופעל לחץ חריג בעוצמתו על הילדים. הם נתונים להסטות קשות ולשימוש קיצוני. מבחינת הילד זה אומר- שהוא נאלץ למעשה להתמודד שוב ושוב עם חוויה של דחייה. אבא לא מעוניין בי אלא בעצם באמא. כמו כן, ההסטות החריפות פוגעות עם היכולת של הילד- להזדהות עם האובייקט המרכזי בחייו- האם.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 18 -

הרבה פעמים הילדים הקטנים חוזרים מהביקורים עם שקיות ממתקים ועם צעצועים רבים, אבל הציוורים והסיפורים שלהם מלמדים על עצבות רבה ועל סימני שאלה רבים שמתעוררים באשר לשאלת האב.

והנה דברים שהשמיעה באזני ילדה בת 6, לאחר שאביה הודיע על הפסקת הביקורים אתה ועם אחותה:

" אבא, קשה לך בעבודה? אתה מתגעגע אלי? ואל יעל? אבא, אתה כל הזמן עובד בעבודה? כן? אתה לפעמים עושה חופש? ואל יעל אתה מתגעגע? אתה תתגעגע הרבה?"
לצערי, אלה שאלות שנותרו ללא מענה- חודשים.

חשוב להבין שהאבות רואים בילדים הרחבה של האם. מבחינתם קיימת משוואה- אם שווה ילד, ואם כך- כשהם ברוגז אתה הם ברוגז אתו, כשהם בסדר אתה- הם בסדר אתו, וכשהיא מאיימת לעזוב את הבית, הם מאיימים בניתוק הקשר עם הילד.

וריאציה נוספת שמלמדת על אותה תפיסה, רק בקיצוניות שניה, היא זו שבה האב מספח לאישיותו את הילד- כתחליף לזה של האם. באותם מקרים - אנחנו והילדים נהיה עדים ללחצים מאוד כבדים מצד האב- למפגשים רבים עם הילדים, לראיית הילד כמי שמפיח תקווה וחיים באב, ולהופעת דינמיקה בעייתית כלפי הילד, שמזכירה מאוד במאפייניה את אותה דינמיקה שהיתה מופנית כלפי האם.

עד עכשיו התייחסתי למאפייני הטראומה של הילדים-העדים ברמה הרגשית. לצערי, במהלך העבודה למדתי שאפשר לחלק את הפגיעה בילדים לשתי רמות: האחת, נפשית-רגשית, והשניה- פגיעה ישירה בנוסף לפגיעה הרגשית. וכשאני מדברת על פגיעה ישירה- אני כוללת את הפגיעה הפיזית ופגיעה מינית.

התגובות הרגשיות וההתנהגותיות של ילדים שחווים פגיעה פיזית, חזקות עוד יותר מהתגובות הרגשיות של הילדים העדים לאלימות. אני יכולה די מהר לזהות שמדובר בילד שחוהה התעללות פיזית, ובהקשר הזה אני אתן לכם שתי דוגמאות:

האחת היא של ילד בן 5.5 ואח שלו, שכבר מהפגישה השניה ביקשו לשחק אתי בלסגור אחד את השני בארון. והם בדקו עד מתי אין לנו אוויר. אני יכולה לספר לכם שבאחת הפגישות, אני ישבתי בתוך הארון, ובשלב מסויים הרגשתי שכבר אין לי אוויר, ואז התחלתי לבקש: אני מבקשת לפתוח את הדלת כי אני מרגישה שאין לי אוויר. שום תגובה. עכשיו אני ממש מרגישה רע, ואם לא תפתח את הדלת אני אאלץ להפעיל כוח. אין תגובה. בסופו של דבר אני באמת נאלצתי להפעיל כוח, הילד ממש נפל על הרצפה והתגלגל מצחוק.

משחק נוסף של אותם שני אחים- היה של אסיר בבית-כלא. הם היו מגיעים בחבלים, סוגרים אותם חזק על הרגליים שלי, ובודקים- עד מתי אני יכולה לסבול את הכאב. אותם ילדים הגיבו בצורה שלילית ביותר לכל דמות אנושית, אם זה דרך סיפורים, אם זה דרך דמויות לבד- דמויות אנושיות. הם פשוט היו קורעים את הדברים ומתחילים לצרוח- שהם לא רוצים אנשים, הם רוצים רק חיות. הדרך היחידה שלי לתקשר אתם - לפחות בשלבים ההתחלתיים, היתה דרך יציאה למקום הזה, לחצר, ופשוט אנו התחלנו להתייחס לחרקים.

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 19 -

דוגמא נוספת היא של ילדה בת 7.5, שדרך עבודה על שיר- שאחד הנושאים בו היה סוד, סיפרה לי: "לא היה לי שום דבר טוב לעשות עם אבא. הוא היה נושך אותי ומשאיר לי סימנים, ופעם אחת הוא גם לקח את הכלב שלי ושם אצל ההורים שלו, ולא נתן לי לנגוע בו".

לצערי הרב, אני נתקלת גם במספר רב של ילדים, בנים ובנות, שמבטאים התנהגות מינית מוזרה, ובצורות ובסיפורים שלהם עולים תכנים מיניים, לעתים עקיפים ולעתים מפורשים. מדובר בילדים שמשדרים מצוקה רבה, וההתנהגות שלהם הרבה פעמים מתבטאת בתגובות של קפיאה, התנתקות, עד כדי עילפון. זה נושא מאוד בעייתי, מאוד מורכב, גם מבחינת גילוי התקנים, גם מבחינת הבדיקה שלהם בפועל- כמו חקירת משטרה, אבל זה נושא להרצאה בפני עצמה.

לסיכום אני יכולה לומר- שאלימות והתעללות בנשים קשורה באופן ישיר לאלימות כנגד ילדים, אלה שתי אלימויות שכרוכות זו בזו. ילדים ספוגי אלימות חווים אלימות בביתם במגוון רחב של אופנים, אם כצופים באלימות כנגד אמם ואם כמי שחווים בעצמם, על גופם ונפשם פגיעה רגשית בנוסף לפגיעה הפיזית ו/או המינית.

מדובר בילדים שאמורים להיות מוגדרים כילדים בסיכון, אבל הגדרתם ככאלה עלולה להפוך את הטיפול בהם לבעייתי, מאחר שהגדרה כזו מחייבת הוצאת ילדים מהבית במקרים של הגדרת המצב כסיכון. טיפול כזה לא הוכיח את עצמו כיעיל, הן מבחינת הנשים- שפשוט פחדו להתלונן והפסיקו להתלונן, והן מבחינת הילדים- שעבורם האם כמטפלת ראשית בהם – היא דמות מאוד חשובה לריפויים. לפיכך, כיוון העבודה המקובל כיום בתחום הוא מתן תמיכה והגנה לאשה, גם במקרים שהאב מורחק וגם במקרים שהעבודה עם האם צריכה להעשות דרך הבית.

וממש מעט על מהות העבודה שלי: כמי שבאה מתחום של ייעוץ חינוכי, תחום שמתמקד בעולם הילד ומחבר ברמה המעשית בין התחום הטיפולי לתחום המניעתי- חינוכי, מוקד העבודה שלי הוא הילדים. ברמה המעשית, הכוונה היא להתייחסות לתמונת המצב המורכבת של אלימות באמצעות שתי אסטרטגיות טיפוליות:

האחת היא- התערבות בשעת משבר, שמתאימה למקרים של ארוע טראומטי- קיצוני.

והשנייה היא- התערבות חיסונית, שעיקרה- ראיית הקושי כאתגר, תוך רכישת דרכי התמודדות חדשות.

כמי שחשופים לעולם מבולבל, לא ברור, וחסר גבולות משני הכיוונים- מצד האב- שמאבד שליטה, ומצד האם, שמתקשה בשמירה על המרחב האישי שלה, גופה, נאלצים הילדים שחיים במציאות אלימה- לקחת אחריות ולקבוע גבולות לעצמם. מאחר שהילד לא יודע ולא יכול לדעת מה נכון או לא נכון, הוא זקוק לשם כך להנחיית ההורה, ילדים אלה מפתחים פעמים רבות רגשות אשמה ותחושות כשלון. המטרה שלי היא, באמצעות החשיפה למודל שבו השכל שולט על ההתנהגות ולא הרגשות, לאפשר לאותם ילדים לרכוש התנהגות בעלת משמעות מוסרית ובעלת משמעות אישית. תודה.

(מחיאות כפיים)

עיריית תל-אביב-יפו
פרוטוקול מס' 18 של פורום מועצה
ההתכנסות השנתית לרגל היום הבינלאומי
לציון המאבק באלימות כלפי נשים
מתאריך ז' כסלו תשס"ז (28.11.2006)

- 20 -

גב' אורית עירון:

תודה לכולם.

אנו בזה מסיימים את היום.

להתראות.

הישיבה נעולה

גלילה בן-חורין מזכירת המועצה